

Αριθμός 258

Ο ΠΕΡΙ ΡΥΘΜΙΣΕΩΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΝΟΜΟΣ ΤΟΥ 2022

Ο Επίτροπος Επικοινωνιών (εφεξής «ο Επίτροπος») ασκώντας τις εξουσίες που του παρέχουν τα άρθρα 4, 7, 14, 15 και 45 του περί Ρυθμίσεως Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών Νόμου του 2022 (εφεξής «ο Νόμος»), ως εκάστοτε τροποποιείται, εκδίδει την παρούσα Ρυθμιστική Απόφαση.

ΜΕΡΟΣ Ι – ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

- Συνοπτικός τίτλος. 1. Η παρούσα Ρυθμιστική Απόφαση θα αναφέρεται ως η περί Επίγειας Ψηφιακής Τηλεόρασης (Διεπαφές Προγράμματος Εφαρμογής Ηλεκτρονικών Οδηγών, Ηλεκτρονικών Προγραμμάτων και Τεχνικών Χαρακτηριστικών ψηφιακού τηλεοπτικού εξοπλισμού ευρείας κατανάλωσης) Ρυθμιστική Απόφαση του 2025.
- Ερμηνεία. 2. (1) Στην παρούσα Ρυθμιστική Απόφαση, εκτός αν από το κείμενο προκύπτει διαφορετική έννοια: «Επίγεια Ψηφιακή Τηλεόραση (ΕΨΤ)» είναι ένα σύστημα εκπομπής ψηφιακά κωδικοποιημένου ραδιοηλεκτρονικού σήματος που παρέχει μεγαλύτερο αριθμό καναλιών και/ή καλύτερη ποιότητα εικόνας και ήχου μέσω μιας συμβατικής κεραίας. Η λήψη της επίγειας ψηφιακής τηλεόρασης γίνεται μέσω ενός επιτραπέζιου δέκτη (set-top box) ή ενσωματωμένης στην τηλεόραση συσκευής λήψης που αποκωδικοποιεί το σήμα που λαμβάνεται μέσω μιας συμβατικής κεραίας.
- 24(Ι)/2022. «Νόμος» σημαίνει τον περί Ρυθμίσεως Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών Νόμο του 2022 ως εκάστοτε τροποποιείται ή αντικαθίσταται, «Παροχέας Ηλεκτρονικού Οδηγού Προγράμματος ή παροχέας ΗΟΠ» σημαίνει πρόσωπο το οποίο παρέχει υπηρεσίες Ηλεκτρονικού Οδηγού Προγράμματος, «τελικός χρήστης» σημαίνει τον χρήστη που δεν παρέχει δημόσια δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών διαθέσιμες στο κοινό.
- (2) Οποιοσδήποτε άλλοι όροι χρησιμοποιούνται στην παρούσα Ρυθμιστική Απόφαση και οι οποίοι δεν ορίζονται διαφορετικά, θα έχουν την έννοια που αποδίδει στους όρους αυτούς ο Νόμος.
- Πεδίο εφαρμογής. 3. Η παρούσα Ρυθμιστική Απόφαση τυχάνει εφαρμογής
- (1) στον καθορισμό των τεχνικών χαρακτηριστικών του ψηφιακού τηλεοπτικού εξοπλισμού ευρείας κατανάλωσης με τρόπο ώστε να διασφαλίζεται η διαλειτουργικότητα μεταξύ των αμφίδρομων τηλεοπτικών υπηρεσιών και του προηγμένου ψηφιακού τηλεοπτικού εξοπλισμού, προκειμένου να διασφαλιστεί η ελεύθερη ροή πληροφοριών, ο πλουραλισμός των μέσων και η πολιτιστική ποικιλότητα,
- (2) στην επιβολή υποχρεώσεων σχετικά με την πρόσβαση σε Διεπαφές Προγράμματος Εφαρμογής και Ηλεκτρονικών Οδηγών Προγραμμάτων,
- (3) στην επιβολή υποχρεώσεων σχετικά με τον τρόπο παρουσίασης οδηγών ηλεκτρονικών προγραμμάτων και παρόμοιων ευκολιών αρίθμησης και πλοήγησης,
- (4) στην υιοθέτηση κοινού και ανοικτού προτύπου για ΔΠΕ, που να συμμορφώνεται με τα πρότυπα ή προδιαγραφές που έχουν εκπονηθεί από αναγνωρισμένους ευρωπαϊκούς οργανισμούς τυποποίησης και του οποίου ενθαρρύνει την χρήση η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- Γενικές Αρχές. 4. (1) Στις υπηρεσίες αμφίδρομης ψηφιακής τηλεόρασης, οι οποίες εκπέμπονται από ψηφιακές «πλατφόρμες» αμφίδρομης τηλεόρασης και διανέμονται εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ανεξαρτήτως τρόπου εκπομπής, χρησιμοποιείται ανοικτή διεπαφή ΔΠΕ (API).
- (2) Ο προηγμένος ψηφιακός τηλεοπτικός εξοπλισμός για τη λήψη αμφίδρομων υπηρεσιών ψηφιακής τηλεόρασης που εκπέμπονται στις ψηφιακές πλατφόρμες αμφίδρομης τηλεόρασης, τηρεί ανοικτή διεπαφή ΔΠΕ (API), σύμφωνα με τις ελάχιστες απαιτήσεις των σχετικών προτύπων ή προδιαγραφών.
- (3) Οι κάτοχοι δικαιωμάτων ΔΠΕ (API) διαθέτουν υπό δικαίους, λογικούς και αμερόληπτους όρους, έναντι κατάλληλης αποζημίωσης, όλες τις απαιτούμενες πληροφορίες που επιτρέπουν στους φορείς παροχής αμφίδρομων υπηρεσιών ψηφιακής τηλεόρασης την παροχή όλων των υπηρεσιών που υποστηρίζονται από την ΔΠΕ (API) κατά τρόπο πλήρως λειτουργικό.

ΜΕΡΟΣ ΙΙ – ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΨΗΦΙΑΚΟΥ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΕΥΡΕΙΑΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΔΠΕ

Καθορισμός προτύπου ΔΠΕ.

5. Τα ενδιαφερόμενα μέρη οφείλουν να χρησιμοποιούν το ανοικτό πρότυπο όπως καθορίζεται στο Παράρτημα Ι της παρούσας Ρυθμιστικής Απόφασης, προκειμένου να διασφαλίζεται η

διαλειτουργικότητα των αμφίδρομων ψηφιακών τηλεοπτικών υπηρεσιών και του προηγμένου ψηφιακού τηλεοπτικού εξοπλισμού.

Διαλειτουργικότητα ψηφιακού τηλεοπτικού εξοπλισμού ευρείας κατανάλωσης.

6. (1) Ο Επίτροπος διασφαλίζει τη διαλειτουργικότητα του ψηφιακού τηλεοπτικού εξοπλισμού ευρείας κατανάλωσης σύμφωνα με το Παράρτημα II της παρούσας Ρυθμιστικής Απόφασης.

(2) Ο ψηφιακός τηλεοπτικός εξοπλισμός που δύναται να παρέχουν οι παροχείς ψηφιακών τηλεοπτικών υπηρεσιών στους τελικούς χρήστες πρέπει να είναι διαλειτουργικός έτσι ώστε, όταν είναι τεχνικά εφικτό, ο ψηφιακός τηλεοπτικός εξοπλισμός να μπορεί να επαναχρησιμοποιηθεί με άλλους παροχείς ψηφιακών τηλεοπτικών υπηρεσιών.

(3) Με την επιφύλαξη του άρθρου 5 παράγραφος 2 της Οδηγίας 2012/19/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, ο Επίτροπος διασφαλίζει ότι, με την καταγγελία της σύμβασης, οι τελικοί χρήστες έχουν τη δυνατότητα να επιστρέψουν δωρεάν και εύκολα τον ψηφιακό τηλεοπτικό εξοπλισμό, εκτός εάν ο παροχέας ψηφιακών τηλεοπτικών υπηρεσιών αποδείξει ότι είναι πλήρως διαλειτουργικός με τις υπηρεσίες ψηφιακής τηλεόρασης άλλων παροχέων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων στους οποίους στράφηκε ο τελικός χρήστης.

(4) Ο ψηφιακός τηλεοπτικός εξοπλισμός ο οποίος συμμορφώνεται με εναρμονισμένα πρότυπα, τα στοιχεία αναφοράς των οποίων έχουν δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ή με μέρη αυτών, θεωρείται ότι συμμορφώνεται με την απαίτηση διαλειτουργικότητας που ορίζεται στο δεύτερο εδάφιο και καλύπτεται από τα εν λόγω πρότυπα ή τα μέρη τους.

Τεχνικά χαρακτηριστικά του ψηφιακού τηλεοπτικού εξοπλισμού ευρείας κατανάλωσης.

7. Οι παροχείς αμφίδρομων υπηρεσιών ψηφιακής τηλεόρασης, που εκπέμπονται στις νέες ψηφιακές πλατφόρμες αμφίδρομης τηλεόρασης για διανομή στην Κυπριακή Δημοκρατία, ανεξαρτήτως τρόπου εκπομπής και οι φορείς παροχής κάθε προηγμένου ψηφιακού τηλεοπτικού εξοπλισμού που έχει αναπτυχθεί για τη λήψη αμφίδρομων υπηρεσιών ψηφιακής τηλεόρασης που εκπέμπονται στις νέες ψηφιακές πλατφόρμες διαδραστικής τηλεόρασης, έχουν υποχρέωση να τηρούν τα πρότυπα ή προδιαγραφές που αναφέρονται στο Παράρτημα III της παρούσας Ρυθμιστικής Απόφασης.

ΜΕΡΟΣ III– ΕΠΙΒΟΛΗ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΟΔΗΓΩΝ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΩΝ ΕΥΚΟΛΙΩΝ ΑΠΑΡΙΘΜΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΛΟΗΓΗΣΗΣ

Επιβολή υποχρεώσεων σχετικά με τον τρόπο παρουσίασης οδηγών ηλεκτρονικών προγραμμάτων και παρόμοιων ευκολιών απαρίθμησης και πλοήγησης.

8. Οι παροχείς Ηλεκτρονικού Οδηγού Προγράμματος - (EPGs) οφείλουν να τηρούν και να συμμορφώνονται με τις αρχές που καθορίζονται στο Παράρτημα IV της παρούσας Ρυθμιστικής Απόφασης.

ΜΕΡΟΣ IV– ΕΠΙΒΟΛΗ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟ ΟΡΟΥΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΠΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Πρόσβαση σε ψηφιακές ραδιοτηλεοπτικές υπηρεσίες ΚΔΠ 405/2022

9. Κατά την υπό όρους πρόσβαση σε ψηφιακές ραδιοτηλεοπτικές υπηρεσίες που μεταδίδονται σε θεατές και ακροατές εντός της Κύπρου, ανεξάρτητα από τον τρόπο μετάδοσης, πρέπει να πληρούνται οι πρόνοιες της περί της Πρόσβασης υπό Όρους σε Υποδομή Μετάδοσης Ψηφιακής Τηλεόρασης και Ραδιοφωνίας Ρυθμιστικής Απόφασης.

ΜΕΡΟΣ V – ΕΠΟΠΤΕΙΑ, ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ, ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ, ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Εποπτεία από τον Επίτροπο.

10. Για σκοπούς εποπτείας και διασφάλισης της συμμόρφωσης των ενδιαφερομένων μερών με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις διατάξεις της παρούσας Ρυθμιστικής Απόφασης, ο Επίτροπος μπορεί για τον σκοπό αυτό να ζητά την υποβολή πληροφοριών από τους εν λόγω οργανισμούς ή πρόσωπα.

Ενημέρωση Επιτρόπου.	11. Τα ενδιαφερόμενα μέρη οφείλουν να ενημερώνουν τον Επίτροπο για οποιαδήποτε προβλήματα προκύψουν σε σχέση με την τήρηση των υποχρεώσεων τους, που απορρέουν από την παρούσα Ρυθμιστική Απόφαση, και τα οποία δυνατό να αποτελέσουν εμπόδιο στην συμμόρφωση με τις υποχρεώσεις τους.
Πληροφόρηση καταναλωτών/ Συνδρομητών.	12. Όποιος προορίζει εξοπλισμό ψηφιακής τηλεοπτικής λήψης ευρείας κατανάλωσης (με ή χωρίς δυνατότητα λήψης αμφίδρομων υπηρεσιών) για πώληση ή μίσθωση ή άλλου είδους διάθεση στην αγορά, οφείλει να παρέχει ευκρινείς και πλήρεις πληροφορίες ως προς τις δυνατότητες και τα χαρακτηριστικά (γενικά, τεχνικά κ.ά.) του εν λόγω εξοπλισμού.
Τροποποιήσεις.	13. Ο Επίτροπος δύναται να τροποποιεί με ρυθμιστική απόφασή του το περιεχόμενο της παρούσας Ρυθμιστικής Απόφασης, σύμφωνα με τις πρόνοιες του Νόμου.
Κυρώσεις.	14. Δυνάμει του άρθρου 43 του Νόμου και χωρίς περιορισμό των τυχόν αυστηρότερων κυρώσεων που μπορεί να προβλέπει ο Νόμος, οι δυνάμει αυτού εκδιδόμενες Ρυθμιστικές Αποφάσεις ή οι όροι της γενικής εξουσιοδότησης του εκάστοτε παροχέα, ο Επίτροπος δύναται να επιβάλλει κυρώσεις σε περίπτωση διαπίστωσης παραβίασης της σχετικής νομοθεσίας ή και άλλης δεσμευτικής απόφασης του Επιτρόπου.

ΜΕΡΟΣ VI – ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Κατάργηση ΚΔΠ 117/2009 και ΚΔΠ 118/2009.	15. Με την έναρξη ισχύος της παρούσας Ρυθμιστικής Απόφασης, καταργείται το περί Ψηφιακής Τηλεόρασης (επιβολή υποχρεώσεων σχετικά με την πρόσβαση σε Διεπαφές Προγράμματος Εφαρμογής και Ηλεκτρονικών Οδηγών Προγραμμάτων και με τον τρόπο παρουσίασης Οδηγών Ηλεκτρονικών Προγραμμάτων και παρόμοιων ευκολιών απαρίθμησης και πλοήγησης), Διάταγμα, και το περί Ψηφιακής Τηλεόρασης (καθορισμός των τεχνικών χαρακτηριστικών του ψηφιακού τηλεοπτικού εξοπλισμού ευρείας κατανάλωσης), Διάταγμα.
Έναρξη Ισχύος.	16. Η παρούσα Ρυθμιστική Απόφαση τίθεται σε ισχύ από την ημερομηνία δημοσίευσής της στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας.

Παράρτημα I
(Άρθρο 5)

ΤΕΧΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΔΠΕ (API)

Για σκοπούς καθορισμού των τεχνικών χαρακτηριστικών των ΔΠΕ (API) υιοθετείται το εκάστοτε πρότυπο που καθορίζεται στους όρους εξουσιοδότησης της εκάστοτε γενικής εξουσιοδότησης Ραδιοεπικοινωνιών που ο χορηγείται από τον Διευθυντή ΤΗΕ για το Ατομικό Δικαίωμα Χρήσης Φάσματος Ραδιοσυχνοτήτων από Σταθμούς Εκπομπής Δικτύου Επίγειας Ψηφιακής Τηλεόρασης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II
(Άρθρο 6)

Διαλειτουργικότητα του ψηφιακού τηλεοπτικού εξοπλισμού ευρείας κατανάλωσης

1. Κοινός αλγόριθμος κρυπτογράφησης και ελεύθερη λήψη

Ο εξοπλισμός ευρείας κατανάλωσης για τη λήψη ψηφιακών τηλεοπτικών σημάτων (δηλαδή επίγεια, καλωδιακή ή δορυφορική μετάδοση), ο οποίος προορίζεται για πώληση ή μίσθωση ή άλλου είδους διάθεση στην Ένωση και δύναται να αποκρυπτογραφεί ψηφιακά τηλεοπτικά σήματα, πρέπει να μπορεί:

- α) να επιτρέπει την αποκρυπτογράφηση των σημάτων αυτών σύμφωνα με κοινό ευρωπαϊκό αλγόριθμο κρυπτογράφησης, όπως τον διαχειρίζεται ένας αναγνωρισμένος ευρωπαϊκός οργανισμός τυποποίησης (επί του παρόντος το ETSI),
- β) να παρουσιάζει σήματα που έχουν μεταδοθεί χωρίς κρυπτογράφηση, υπό τον όρο ότι, σε περίπτωση μισθωμένου εξοπλισμού, ο μισθωτής συμμορφώνεται με τη σχετική συμφωνία μίσθωσης.

2. Διαλειτουργικότητα ψηφιακών τηλεοπτικών συσκευών

Οι ψηφιακές συσκευές τηλεόρασης με οθόνη ολικής απεικόνισης ορατής διαγωνίου μεγαλύτερης των 30 cm, οι οποίες διατίθενται στην αγορά προς πώληση ή μίσθωση στην Ένωση, πρέπει να είναι εφοδιασμένες με τουλάχιστον μία πρίζα ανοικτής διεπαφής (είτε τυποποιημένη, είτε σύμφωνη προς πρότυπα που θεσπίζει αναγνωρισμένος ευρωπαϊκός οργανισμός τυποποίησης, είτε σύμφωνη με γενικά ισχύουσες προδιαγραφές του τομέα) η οποία επιτρέπει την απλή σύνδεση περιφερειακών και η οποία μπορεί να μεταφέρει όλα τα συναφή στοιχεία του σήματος ψηφιακής τηλεόρασης, περιλαμβανομένων των πληροφοριών που αφορούν τις διαλογικές και τις υπό όρους παρεχόμενες υπηρεσίες.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ III
(Άρθρο 7)

Τεχνικά χαρακτηριστικά του ψηφιακού τηλεοπτικού εξοπλισμού ευρείας κατανάλωσης

Για σκοπούς καθορισμού των τεχνικών χαρακτηριστικών του βασικού ψηφιακού τηλεοπτικού εξοπλισμού ευρείας κατανάλωσης υιοθετείται το πρότυπο DVB-T2¹ (Terrestrial Digital Video Broadcasting). Ο ως άνω εξοπλισμός οφείλει να συμμορφώνεται κατά το ελάχιστο με το πρότυπο αυτό όσον αφορά στην αποκωδικοποίηση σήματος τύπου MPEG-4/AVC/H.264 Standard Definition, δηλαδή να υποστηρίζει την κωδικοποίηση εικόνας μέχρι ISO/IEC 14496-10 Main Profile Level 3.0. Αν ο εξοπλισμός είναι συμβατός με MPEG-4/AVC/H.264 High Definition, οφείλει να υποστηρίζει επιπρόσθετα κωδικοποίηση υψηλής ευκρίνειας εικόνας μέχρι ISO/IEC 14496-10 High Profile Level 4.0.

Περαιτέρω, ο βασικός τηλεοπτικός εξοπλισμός ευρείας κατανάλωσης οφείλει να συμμορφώνεται με τις απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης για Ηλεκτρομαγνητική Συμβατότητα και Ασφάλεια καθώς και να φέρει τη σήμανση πιστότητας CE με τρόπο ορατό, αναγνώσιμο και ανεξίτηλο.

Ο Επίτροπος δύναται να δημοσιεύει έγγραφα για την περιγραφή χαρακτηριστικών του βασικού ψηφιακού τηλεοπτικού εξοπλισμού ευρείας κατανάλωσης για σκοπούς πληρέστερης ενημέρωσης της Κυπριακής αγοράς.

¹ Το πρότυπο DVB-T2 περιγράφεται αναλυτικά στα έγγραφα του ETSI, ETSI EN 302 755v1.4.1(2015-07) "Digital Video Broadcasting (DVB); Framing structure, channel coding and modulation for digital terrestrial television broadcasting system (DVB-T2)" και ETSI TS 102 831v1.2.1(2012-08) "Digital Video Broadcasting (DVB); Implementation guidelines for a second generation digital terrestrial television broadcasting system (DVB-T2)", όπως τροποποιούνται ή αντικαθίσταται.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV

(Άρθρο 8)

ΗΟΠ (EPG) - Ηλεκτρονικός Οδηγός Προγράμματος

Οι παροχείς ΗΟΠ (EPG) απαιτείται όπως:

- (α) εξασφαλίζουν ότι οποιαδήποτε συμφωνία με ραδιοτηλεοπτικούς φορείς για την παροχή υπηρεσιών ΗΟΠ (EPG) γίνεται με δίκαιους, λογικούς και αμερόληπτους όρους
- (β) δημοσιεύουν και συμμορφώνονται με αντικειμενικό τρόπο ως προς τον τρόπο παρουσίασης της πληροφόρησης που παρέχουν.
- (γ) αποφεύγουν στην περίπτωση που είναι συνδεδεμένοι με συγκεκριμένο ραδιοτηλεοπτικό φορέα ή κανάλι, την παροχή ειδικής μεταχείρισης προς αυτό
- (δ) διασφαλίζουν ότι οι θεατές έχουν την ευχέρεια της λήψης των πληροφοριών που περιέχονται στους ΗΟΠ στην ίδια βάση, δεδομένου ότι οι θεατές έχουν τον εξοπλισμό για χρήση της υπηρεσίας ΗΟΠ και της λήψης των σχετικών υπηρεσιών προγράμματος
- (ε) διασφαλίζουν ότι η πρόσβαση από και προς όλες τις τηλεοπτικές υπηρεσίες, οι οποίες περιέχονται στις υπηρεσίες ΗΟΠ, είναι εύκολα διαθέσιμες σε όλους τους τηλεθεατές οι οποίοι έχουν εξοπλισμό για υπηρεσίες ΗΟΠ
- (ζ) συμμορφώνονται με οποιεσδήποτε σχετικές κατευθυντήριες γραμμές καθορίζει ο Επίτροπος (σχετικά με την επιβολή υποχρεώσεων για τα αναφερόμενα σημεία (α) έως (ε) ανωτέρω καθώς ειδικών υποχρεώσεων όπως πχ. σχετικά με την παροχή επιπρόσθετων χαρακτηριστικών και πληροφοριών για χρήση από ανθρώπους με προβλήματα όρασης και ακοής).